

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น” มีวัตถุประสงค์ 4 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนารูปแบบและกำหนดคุณลักษณะของตัวชี้วัดประสิทธิภาพของการสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น 2) เพื่อศึกษาและทดลองใช้กระบวนการการสื่อความหมายโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดพะเยา 3) เพื่อประเมินประสิทธิภาพการสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดพะเยา ซึ่งมีการประยุกต์ใช้กระบวนการการสื่อความหมายโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และ 4) เพื่อกำหนดรูปแบบการสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนา (research for development) มีการใช้เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ผสมผสานกับการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) และเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (action research) โดยการวิจัยเอกสารและเก็บข้อมูลในพื้นที่ศึกษา คือ 15 ชุมชนทั่วประเทศ ซึ่งคัดเลือกจาก 62 ชุมชนที่ได้รับรางวัลชุมชนดีเด่นทางการท่องเที่ยว ปี 2550 กลุ่มเป้าหมายได้แก่ ผู้นำชุมชน 40 คน ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง กลุ่มนักท่องเที่ยว 608 คน โดยใช้เครื่องมือคือแบบสอบถาม นอกจากนี้ ได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 คน เพื่อกำหนดร่างรูปแบบฯ จากนั้นได้นำร่างรูปแบบดังกล่าวไปทดลองใช้ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวชุมชนประมงพื้นบ้านกว๊านพะเยา จังหวัดพะเยา ซึ่งมีการดำเนินการร่วมกับชุมชนท้องถิ่นจำนวน 65 คน จำแนกเป็น กลุ่มผู้นำชุมชน 30 คน กลุ่มภาคเอกชน จำนวน 20 คน และกลุ่มภาครัฐที่เกี่ยวข้องจำนวน 15 คน รวมทั้งมีการศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มาเยือนกว๊านพะเยาจำนวน 422 คน ภายหลังจากได้จัดทำโปรแกรมสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวรอบกว๊านพะเยาแล้ว จึงมีการประเมินประสิทธิภาพการสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวที่ได้จัดทำขึ้น โดยมีผู้ประเมินคือ ชุมชนท้องถิ่น จำนวน 38 คน และนักท่องเที่ยวจำนวน 46 คน สุดท้ายเพื่อกำหนดรูปแบบการสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วม

ของชุมชนท้องถิ่น จึงได้มีการประชุมวิชาการแบบการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (focus group) และศึกษาดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของรูปแบบฯ โดยมีผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเป้าหมายจำนวน 11 คน

ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบของการจัดทำโปรแกรมสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยว โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นนั้น ควรประกอบ ด้วย 9 องค์ประกอบ คือ L4T PINE Model ซึ่งสามารถดำเนินการเป็นกระบวนการได้โดยเริ่มจาก L : ผู้นำชุมชน (leader) 4T : คณะทำงานหรือทีมงาน (team) การวิเคราะห์พื้นที่หรือทรัพยากรการท่องเที่ยว (tourism area) การวิเคราะห์นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือน (tourists) การกำหนดเค้าโครงและแผนการสื่อความหมาย (theme) P : การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (participation) I : การออกแบบและจัดทำโปรแกรมสื่อความหมาย (interpretation design) N : เครือข่าย (network) และ E : การประเมินผล (evaluation) เป็นองค์ประกอบที่เคลื่อนไหวตลอดเวลา เช่น การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นควรดำเนินการตั้งแต่แรกเริ่มโครงการและสนับสนุนให้เกิดขึ้นทุกขั้นตอนในการดำเนินการ รวมทั้งการสร้างเครือข่ายทั้งภายในภายนอกถือเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้การสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนประสบผลสำเร็จ นอกจากนี้ การติดตามประเมินผล ควรกระทำทุกระยะในการดำเนินการสื่อความหมายของชุมชนตลอดจนการคงรักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของชุมชนต่อไปอันจำเป็นต้องมีการประเมินผลอยู่เสมอ นั่นเอง

ส่วนคุณลักษณะของตัวชี้วัดประสิทธิภาพโปรแกรมสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ควรประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบ คือ SKAP ได้แก่ S : ความพึงพอใจที่มีต่อโปรแกรมสื่อความหมาย (satisfactory of interpretation design / media) ทั้งในด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ สื่อประเภทไม่ใช้บุคคลและสื่อประเภทบุคคล K : ความรู้ความเข้าใจเนื้อหาสื่อความหมาย (knowledge of interpretation message) A : ทักษะคติที่มีต่อโปรแกรมสื่อความหมาย (attitude of interpretation model) และ P : พฤติกรรมการอนุรักษ์ ปกป้อง รักษา (protection behavior) ทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่นและพฤติกรรมการท่องเที่ยวอนุรักษ์ของนักท่องเที่ยว

The objectives of this research for development were to: 1) investigate the process of the interpretation model in tourism destination based on local people participation and the determination of the efficiency indicator characteristics of the interpretation model; 2) investigate and try out the process conducted in Phayao province; 3) evaluate the efficiency of the interpretation model; and 4) determine the form of the interpretation model. The combination of qualitative method and quantitative method were applied with data from both literatures and data collection. Data were collected by in-depth interview with 40 community leaders and 608 visitors from 15 villages that received the Thailand Tourism Awards in 2007. Additionally, 10 specialists were interviewed intensively. After that, the interpretation model was used and evaluated. Focus group and the investigation of Index of Item Objective Congruence (IOC) was conducted with 11 specialists.

The results showed that the interpretation program model in tourism destination based on local people participation should consisted of L4T PINE (L: Leader, 4T: Team; Tourism area; Tourists; Theme, P: Participation, I: Interpretation design, N: Network, and E: Evaluation). L4T PINE Model consisting of 9 components was shown as follows:

L (Leader) Important characteristics of leaders in the area of interpretation were personality, knowledge and ability. Good personality consisted of sacrifice, conservation awareness, appreciation in uniqueness of the community, creation, good motivation, good management, ability for developing the interpretation process, good human relation, good connection, and respected by local people. The factors of knowledge and ability were interpretation knowledge and knowledge of the understanding in uniqueness of local area such as history and strength point of the community.

4T (Team Tourism area, Tourists, and Theme) Team consisted of project committee for the interpretation program and development of committee in tourism service and interpretation. For tourism areas, tourism area and resources should be surveyed and evaluated on the potential of tourism resources and the determination of the interpretation points. For tourists, behavior of visitors that were message receivers should be analyzed. After analyzing the previous factors, environmental impact assessment, land use planning, analysis of position of products or tourism resources should be analyzed and then theme was set. For theme, method and main theme of the interpretation in each area in the scope of study were set. The interpretation in each area should link together with clear objectives of activities. Finally, interpretations in each area were obtained.

P (Participation of local people) It should involve in almost every process from the beginning to the end.

I (Interpretation design) It started from making first draft and designing interpretation model in each area based on the theme and enhanced local people to participate in every process.

N (Network) The success of the interpretation model in tourism destination based on local people participation needed network of social capital in the community such as working committee, network of home, temple, school and other networks such as academic network, government agencies, tourism business and tourism community network.

E was evaluation. The interpretation model should be evaluated by experience of users that were visitors and local people.

The indicators of interpretation program in tourism destinations based on local people participation should comprise SKAP and S: Satisfaction of interpretation design/media. There were two types of satisfaction: satisfaction of tourist resources and satisfaction of media. **K**: Knowledge of interpretation message, **A**: Attitude of interpretation program, and **P**: Protection behavior.